

Úgy kellene talán valahogy felállítani a turpitudo erősségének hierarchiáját, hogy

egyáltalában nem noválható az olyan ügylet, amely az állami és társadalmi rend leglényegesebb -s legalapvetőbb tételeit sérti (pl. a házasság intézményével kapcsolatos alapvető normákat),

az adott körülmények között nováció útján megtörhető az olyan turpitudonak a hatása, amely kevésbé alapvető érdeket védő szabályokat sért (pl. játéktilalom, parcellaváltó, nagyobb gazdasági gép-vétel),

rendszerint megadandó a nováció lehetősége ott, ahol a közrend nem kívánja meg azt, hogy az érvénytelenség a rendelkezésre jogosult felek ügyleti akaratától függetlenül is fenntartásék, ahol tehát a felek a jogügylet tárgya felett rendelkezhetnek (pl. kizsákmányolás, kényszer, tévedés, stb.).

Arról a reményről, hogy a jelenlegi törvényes intézkedések és bírói gyakorlat alapján az újítás hatásának és erejének kérdésében biztos vezérfonalat állíthassunk fel, éppen a fogalmak elmosódottsága, az eldöntés alá kerülő szempontok sokrétűsége és a bírói és emberi felfogások szükségszerű különbözősége miatt le kell mondanunk. Nagy előnyére válna azonban a jogbiztonságnak és a bírói gyakorlat egységességének, ha legalább az irányadó főbb szempontok törvényhozásilag rendeztetnének.

Dr. Schneller György.

A szolgálati jogviszonyból származó követelések „elévülése“.

A jog fejlődése is követi azt a természettudományi tételt, amit *a legkisebb ellenállás irányában való mozgás szabálya* jelent. Ezért gyakran találkozunk azzal a jelenséggel, hogy az élet szükséglete, vagy a helyesen felismert jogeszme alapján a bírói gyakorlatban élő jog egy bizonyos célt kíván elérni, valamely érdeket védeni óhajt, — de az egyenes jogfejlődés útját *tételes törvény elzárja*, vagy egyáltalában *hiányzik a megfelelő jogintézmény*, amit a bírói gyakorlat tovább formálhatna. Ilyenkor a kielégítésre váró jogeszme eltér az egyenes úttól és kénytelen a kisebb ellenállás irányában *más medret ásni magának*, amelyen keresztül kerülül úton éri el a kívánt célt. Példája ennek a *pactum reservatum domini*, amely az ingó jeizálog hiányában szükségszerűen fejlődött ki. S példája ennek az az újabb bírói gyakorlat, amely rövidebb törvényi elévülési idő hiányában a *szolgálati viszonyból származó jogok érvényesíthetőségét csak rövidebb időtartamon belül engedi meg*, minden ilyen esetben *hallgatólagos létrejött elengedési szerződést* vélelmezve.

A bírói gyakorlat idevonatkozóan a következő jogszabályt fejlesztette ki: *... „évek múltán az alkalmazott az elbocsájtás jogosságát már vita tárgyává teheti s a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatban az azzal kapcsolatos jogokat, igényeket*

(*felmondási idő, végkielejtés*) a munkaadóval szemben nem érvényesítheti.“ (K. II. 2962/1935. J. H. IX. 1080.; ugyanígy K. II. 2459/1935. J. H. IX. 900.)¹⁾

Mivel indokolja a Kúria azt, hogy a szolgálati viszonyból származó igények „évek mulva“ — de az elévülési időn belül nem érvényesíthetők? Azzal, hogy „a szolgálati viszony természetével s a szolgálati viszonyban megkívánt jóhiszemmel össze nem fér, hogy az alkalmazott hosszabb időn át bizonytalanságban hagyja a munkaadóját aziránt, hogy a szolgálati viszonynak a munkaadó részéről történt megszüntetését joghatályosnak s magára nézve kötelezőnek elismeri-e vagy sem.“ Vagyis ha a munkavállaló a szolgálati viszonynak ismertett természete dacára, kötelességellenesen kellő időben nem érvényesíti jogait, a munkaadó jóhiszeműen vélelmezheti, hogy a megszüntetett szolgálati viszonyból kifolyóan nincsenek kötelezettségei, illetőleg ha ilyenek lettek volna, azok elégedő szerződés folytán per factum concludentem megszűntek.

Látnivaló, hogy a Kúria a kérdést az elégedő szerződésnek ilyen tényállás mellett igen erőltetett konstrukciójával oldja meg. A konstrukció azért erőltetett, mert az elégedő szerződéshez a hitelező részéről való lemondás és az adósnak ahhoz való hozzájárulása kell. A lemondás *főszabálya* pedig annak kifejezett volta, holott minden ily esetben a *lemondást csak hallgatólagosan megtörténtnek* lehet vélelmezni.²⁾

Kétségtelen, hogy a lemondásnak ez a vélelmezése azt a rövidebb elévülési időt akarja *pótolni*, amit az élet felfogása és a gyakorlati igények megkívánnak, de amire törvényes jogalap nincs

Mielőtt a Kúria által felállított *pótló-jogszabály* értelmezésére reátérnénk, vizsgáljuk, hogy az elévülés intézménye miként érvényesül a munkajogban?

Tételes jogunk a munkajog területén *nem ismer kivételt* az általános magánjogi 32 évi elévülési idő alól. A joggyakorlat ellentmond annak, hogy rövidebb elévülési idő analógia iuris útján érvényesüljön.³⁾ Amíg azonban a 32 évi elévülési idő a

¹⁾ A bírói gyakorlat a fenti jogszabály kimondására bizonyos ingadozásuk után helyezkedett. A korábbi álláspont nem különbözött a szolgálati jogviszonyból származó igényeknek az idő múlásával beálló hallgatólagos lemondása tekintetében és ide sorozta a nyugdíjigényt is: „A nyugdíjigény érvényesítésénél is fennáll a felmondási igények érvényesítésére nézve irányadó az a jogszabály, hogy jóhiszemmel a munkavállaló nem tarthatja a munkaadót igazolatlanul hosszú időt át bizonytalanságban...“ (K. II. 246/1933. J. H. VIII. 689.) Ugyanígy elutasítja a nyugdíjigényt a K. II. 175/1933. sz. ítélet is, 11 év után történt érvényesítés esetén. (J. H. VIII. 478.)

²⁾ Az irodalomban a hallgatólagosan létrejött elégedő szerződés el van ismerve. Lásd Szladits: Magyar Magánjog vázlata II. kötet 166. o. Az elméletnek ebben az álláspontjában inkább a iudicatura gyakorlati megoldásai tükröződnek vissza.

³⁾ Az 1934: I. t. c. a közszolgálati igények érvényesítésére egy évi határidőt állapít meg. A Kúria ezt a rövidebb elévülési időt nem

munkajog területén változatlanul érvényesül, kétségtelen, hogy azokból a jogpolitikai szempontokból kiindulva, amelyek az elévülés intézményét általában indokolják, *újabb törvényeink speciális rövidebb elévülési határidőket* állapítanak meg. Amidőn a törvényhozás újabb és újabb kötelezettségeket állapít meg, gondoskodik arról, hogy ezek az újabb obligációk *élettartama* rövidebb határidőhöz legyen kötve. Gondoljunk csak a szerzői jogi törvény 3 évi, a kizsákmányoló ügyletek egy évi, a tisztességtelen versenyről szóló törvény 6 hónapi illetőleg 3 évi, az 1927: XXI. t.-c.-nek (társadalombiztosítás) a köztartozásokkal egyenlő elévülési határidejére. Ugyanezt a célt szolgálják a gyakrabban előforduló „*jogvesztő határidők*“⁴⁾ (tipikus példái az 1928: XII. t.-c. 3. és 15. §-ai).

Nyomós okok teszik szükségessé az általános magánjogi elévülésnél rövidebb elévülési idők bevezetését ezekre az újabb jogterületekre. Amikor az élet a maga jogi következményeiben újabb és újabb kötelezettségeket ró ki, vagyoni állapotunk biztonsága, jogi helyzetünk szilárdsága megkívánja, hogy ki-ki számolhasson azzal, hogy minő kötelezettségei vannak és évekre visszamenő tényállás alapján ne lehessen jogi támadással fellépni. *A világháború után a munkajog területe is kiszélesedett és a munkaadót terhelő kötelezettségek szaporodtak és súlyosbodtak.* Gondoljunk csak arra a nagy vitaanyagra, ami a nyugdíjak átértékelésből származott, a kereskedelmi és ipari alkalmazottak felmondás idejének az 1910/1920. M. E. rendelettel történt felemelésére, ugyanezek és özvegyeik (hozzátartozóik) javára bevezetett *végkielégítés* intézményére, ezen személyeket védő jogszabályoknak cogenssé való tételére. — arra bírói gyakorlatra, amely a nyugdíjszerződés létrejöttét általánosságban mozgó kötelezettségvállalás útján, sőt utaló magatartás révén is megállapítja, — a huzamosabb időn át nyújtott kegydíjnak nyugdíj kötelezettségként való felfogására stb. . . . Mindezekből láthatjuk, hogy az utolsó két évtizedben a munkajog területén újabb és súlyosabb kötelezettségek származtak anélkül, hogy egyéb újabb törvényekben legtöbbször biztosított rövidebb elévülési időre, a kötelek e csoportjánál bármilyen jogforrás lenne; holott ezen a területen *ez ép olyan indokolt lenne*, mint azoknál a köteleknél, ahol az tételes rendelkezések folytán megvan.

A Mtj. 1285. §. 6. pontja értelmében a szolgálati viszony-

alkalmazza a vasuti alkalmazottakra és kimondja, hogy elévülés címen a kereset nem utasítható el, „az általánostól eltérő jogszabály kiterjesztőleg nem érvényesíthető.“ (K. II. 3034/1935. J. H. IX. 1103.; K. II. 3033/1935. J. H. 1048.)

⁴⁾ Grosschmid szerint a jogvesztő határidő is az elévülésnek egyik faja: „... nem az a helyes egybefoglalás, hogy van elévülési és van jogvesztő határidő. Hanem vannak jogvesztő határidők, különféle sajátlagossággal. Egyiket, mint legnevezetesebbiket, szegrőlvegről kipontozza a törvény. S ez az elévülés.“ (Fejezetek II. 959. o.)

ből származó követelések általában 3 év alatt évülnek el.⁵⁾ A Mtj.-nek ez a jogszabálya megegyezik a Ptj. biz. szövege 1053. §-ával és nyilván a Bgb. 196. §. 8. pontjának hatása alatt keletkezett, ahol azonban csak két évi elévülési idő van megálapítva.

Gyakorlati szükségletek készítették épen 20 évvel ezelőtt Grecsák igazságügyminisztert arra, hogy külön törvényjavaslatot terjesszen a képviselőház elé a rövidebb elévülési idő szabályozásáról. Ez a törvényjavaslat a Ptj.-nek az elévülést szabályozó szakaszait akarta külön törvénybe iktatni, de erre nem került sor. Ilyen körülmények között a munkajog területén nincs tételes jogszabály a 32 évi általános elévülési határidő lecsökkentésére, és a jog kerülő úton igyekszik más csapást vágni.

A kérdés részben megoldható lenne a szerződési szabadság keretén belül is, rövidebb elévülési határidőnek szerződési kikötésével, amit joggyakorlatunk kifejezetten megenged.⁶⁾

Ott ahol azonban ilyen szerződési kikötés nincs, nem marad más lehetőség, mint a Kúria által kitaposott utat, az „elengedő szerződés“ konstrukcióját követni. De vajjon a iudicatura jelenlegi jogszabályai megfelelően pótolják-e a kívánatos rövidebb elévülési időt?

A hivatkozott ítéletekben megnyilvánuló jogszabály különböztet egyfelől a szolgálati viszonyból származó igények közt általában, másfelől a nyugdíjigény között. Az előbbi kategóriára vélelmezi az „évek után“ hallgatólagosan beálló elengedést, — a nyugdíjigénynél azonban *nem*, mert itt az időmulásnak csak az a következménye van, hogy a nyugdíj a kereset beadása előtti időre visszamenőleg meg nem ítéltető, hacsak az igénylő ki nem mutatja, hogy „igényének érvényesítésének elháríthatatlan akadály, avagy a nyugdíjfizetésre kötelezett ténykedése gátolta.“ *Nem meggyőző* azonban az az indokolás, amit a iudicatura e megkülönböztetésre felhoz: „*nem vonatkozik azonban ez a szabály az alkalmazott által a szolgálat tartama alatt már megszerzett, szolgálatban töltött idő alatt már kiérdemelt nyugdíjigényre, nyugdíjjogosultságra*“. Ha ez a megkülönböztetés azt akarná kifejezni, hogy elengedettnek vélelmezendő az a járandóság, amely a szolgálati viszony fennállása alatt vált esedékessé, — de nem az, amit a szolgálati viszony megszűnése szül — érthető lenne. Ennek azonban ellentmond az, hogy a végkielégítésre is áll az elengedési vélelem, holott az a szolgálati viszony megszűnésekor válik esedékessé, — de nem áll fenn

⁵⁾ Három év alatt évülnek el: ... „mindazoknak, akik magán-szolgálatban állanak — az ipari és mezőgazdasági munkásokat és napszámosokat is ideértve — a szolgálati fizetés, munkabér vagy egyéb javadalmazás, valamint költségeik megtérítése végett a szolgálat — vagy munkaadók ellen ... támasztható követeléselei...“

⁶⁾ K. II. 139/1935. J. H. IX. 21. Az elévülésnek ügyleti megrövidítése Grosschmid szerint is megengedett. (V. ö. Fejezetek II. 960. o., — továbbá még az Optk. 1502. §-ával, amely csak a törvényesnél hosszabb elévülési időt tilt el.)

a vélelem a nyugdíjjogosultságnál, holott annak esedékessége ugyanakkor áll be. Ami pedig a nyugdíjat illeti, bírói ítéleteinkben többször kifejezésre jutott az a gondolat, hogy az is „a szolgálattal kiérdemelt járandóság“, illetve „a nyugdíj fogalmát boncolva, csak arra a megállapításra juthatunk, hogy abban nem csupán az időközben befizetett járulékoknak, hanem az idők folyamán kifejtett szolgálatok ellenértéke is befoglaltatik.“ Erdemben a Kúria megkülönböztetése helyeselhető, de a valódi megokolásnál nem lehet szem elől téveszteni az alapintézményt, az elévülést, amit a „hallgatólagos elengedés“ csak pótol. Mert igaz, hogy a nyugdíjigény a szolgálati viszony megszűnésekor nyílik meg, de a nyugdíjszolgáltatások időszakonként (havonként) válnak esedékessé és így minden havi részlet elévülése külön-külön kezdődik meg. Az elévülést pótló elengedés, tehát a kereset beadása után esedékessé váló nyugdíjrészekre nem vonatkozhatik.

Ezzel azonban a felvetett kérdés még nincsen megoldva. A nyugdíjterhek túlnyomó részét elismert vállalati nyugdíjpénztárok viselik, amelyeknél törvényi rendelkezések és a P. K. állandó revíziói megkövetelik, hogy minden nyugdíjjogosult teljes járuléktartaléka le legyen fedezve. A lefedezésről — szükség szerint — a nyugdíjpénztárat fenntartó munkaadó gondoskodik. Előfordulhat, hogy valaki 10—15 év múlva lép fel nyugdíjigénnyel a pénztár ellen olyan viszonyok közt, amikor a munkaadó anyagilag annyira meggyöngült, hogy a megítélendő nyugdíj járuléktartalékát lefedezni nem tudná. Épen ilyen esetekre vonatkozik a *tulajdonképeni elengedési vélelem*, amelynek jogszabálya magánjogunkban megvan és ami megköveteli, hogy a munkavállaló indokolatlanul ne hagyja hosszú időn keresztül bizonytalanságban a nyugdíjszolgáltató szervezet a tekintetben, hogy van-e követelése vagy nincs. A vélelem fenforgását tehát ilyen esetekre is ki kellene terjeszteni.

Az elengedő szerződés konstrukciója nehézkessé teszi az elévülés nyugvására és félbeszakítására vonatkozó jogszabályok érvényesülését is, pedig enélkül az időmuláshoz fűzött jogvesztés intézménye — bármilyen formába is legyen burkolva, — igazságságosan nem érvényesülhet.

Dr. Munkácsi Ernő.

Van-e a felek közjegyzői okiratba foglalt meg- egyezése alapján biztosítási végrehajtásnak helye?

A Kúria 5449/1932. sz. ítéletével eldöntött jogeset (Jogi Hírlap 1933. évi 158. sorszám) fo glalt állást ebben a kérdésben.

A perbenálló házastársak között létrejött házassági szerződés az alperesnő részére a jogot biztosította, hogy amennyiben a férj részére átadott hozományt veszélyeztetve látja, hozományi követelésének biztosítását a házasság fennállása alatt